

Prirodne pojave kao poticaj u dječjem likovnom stvaralaštvu

Matoničkin Pecikozić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:343151>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Kristina Matoničkin Pecikozić

PRIRODNE POJAVE KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Kristina Matoničkin Pecikozić

PRIRODNE POJAVE KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

Završni rad

Mentor rada:

prof. dr. art. Kristina Horvat Blažinović

Čakovec, rujan 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. MOTIVI I POTICAJI U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU	3
2.1. <i>MOTIVACIJA ZA DJEČJE LIKOVNE AKTIVNOSTI</i>	3
2.2. <i>NAČINI POTICANJA DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA</i>	4
2.2.1. <i>USMJERAVANJE OPAŽANJA</i>	4
2.2.2. <i>AKTIVIRANJE SJEĆANJA</i>	5
2.2.3. <i>MAŠTANJE, ILUSTRACIJE</i>	5
2.2.4. <i>ZAMIŠLJANJE</i>	5
2.2.5. <i>IGRE S LIKOVNIM MATERIJALIMA</i>	6
2.2.6. <i>POTVRĐIVANJE</i>	6
2.3. <i>MOTIVI U DJEČJIM LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA</i>	6
3. PREDŠKOLSKO DIJETE I PRIRODNE POJAVE	7
4. PRIRODNE POJAVE KAO POTICAJ U DJEČJIM LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA	9
4.1. <i>KIŠA</i>	9
4.2. <i>OBLACI</i>	11
4.3. <i>VJETAR</i>	12
4.4. <i>SUNCE</i>	14
4.5. <i>DUGA</i>	15
5. LIKOVNE AKTIVNOSTI PROVEDENE U DJEČJEM VRTIĆU	17
5.1. <i>CILJ</i>	17
5.2. <i>ISTRAŽIVAČKA PITANJA</i>	17
5.3. <i>ISTRAŽIVAČKE METODE</i>	18
5.4. <i>KIŠA KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	19
5.4.1. <i>MOTIVACIJA</i>	19
5.4.2. <i>REALIZACIJA</i>	20
5.4.3. <i>DJEČJI LIKOVNI RADOVI</i>	20
5.4.4. <i>KOMENTAR</i>	21
5.5. <i>OBLACI KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	22
5.5.1. <i>MOTIVACIJA</i>	22
5.5.2. <i>REALIZACIJA</i>	23
5.5.3. <i>DJEČJI LIKOVNI RADOVI</i>	23
5.5.3.4. <i>KOMENTAR</i>	28
5.6. <i>VJETAR KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	29
5.6.1. <i>MOTIVACIJA</i>	29

5.6.2.	<i>REALIZACIJA</i>	30
5.6.3.	<i>DJEČJI LIKOVNI RADOVI</i>	30
5.6.4.	<i>KOMENTAR</i>	32
5.7.	<i>SUNCE KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	33
5.7.1.	<i>MOTIVACIJA</i>	33
5.7.2.	<i>REALIZACIJA</i>	34
5.7.3.	<i>DJEČJI LIKOVNI RADOVI</i>	34
5.7.4.	<i>KOMENTAR</i>	36
5.8.	<i>DUGA KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU</i>	37
5.8.1.	<i>MOTIVACIJA</i>	37
5.8.2.	<i>REALIZACIJA</i>	38
5.8.3.	<i>DJEČJI LIKOVNI RADOVI</i>	38
5.8.4.	<i>KOMENTAR</i>	40
6.	ZAKLJUČAK	41
7.	LITERATURA	42
8.	PRILOZI	44

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada jesu prirodne pojave kao poticaj u dječjem likovnom stvaralaštvu. U radu je opisano na koji način djeca prikazuju prirodne pojave kiše, oblaka, vjetra, sunca i duge. U prvome se dijelu rada govori o značaju upoznavanja djece s njihovim prirodnim okruženjem, konkretno s prirodnim pojavama i načinom na koji one nastaju te od kakvoga su značaja za ljude. Istražuje se i način poticaja kao i motivacija u dječjem likovnom stvaralaštvu.

Za potrebe praktičnog istraživanja u Dječjem vrtiću „Zrno“ Općine Virje provodi se pet likovnih aktivnosti sa starijom vrtićkom skupinom - djeca dobi od šest i sedam godina. Ukupno je sudjelovalo dvadeset osmero djece. U likovnim aktivnostima djecu se motivira metodom razgovora i usmjerenog opažanja (motiv kiše, sunca i duge) te metodom rada na tekstu (motiv vjetra i oblaka). Djeca se koriste crtačkom tehnikom flomastera i bojica u prikazu motiva kiše, oblaka i vjetra te tehnikom prostorno-plastičnog oblikovanja u prikazu oblaka, ali i slikarskom tehnikom akvarela u prikazu motiva sunca i duge. Cilj je provedenih likovnih aktivnosti pronaći odgovor na istraživačka pitanja kao i razvoj opažanja, pozornosti, samostalnosti i kreativnosti djece. Također je cilj razvijati dječje izražavanje pojedinim likovnim tehnikama te izgraditi estetski osjećaj kod djece. Ovi specifični ciljevi vode generalnome cilju, a koji je da se djeca igraju likovnim tehnikama i materijalima. Opažanjem stvaralačkog procesa, metodom usporedbe, analizom dječjih radova te metodom razgovora s djecom o njihovim radovima dolazi se do zaključka da su nakon provedenih motivacija, u kojima su djeca naučila nešto novo o poznatim prirodnim pojavama iz svog okruženja, dala kreativna i maštovita rješenja u svome likovnom izrazu. Iz provedenih likovnih aktivnosti vidi se da je kod djece pobuđen interes za prirodu i okoliš, vidljivo je i njihovo razumijevanje prirodnih pojava koje su im prikazane u motivaciji. Svako dijete na jedinstveni način prikazuje zadane motive te tako daje uvid u svoj svijet mašte i kreativnosti. Likovne aktivnosti igraju veliku ulogu u cjelovitom razvoju djeteta, stoga je važno djeci pružiti što više prilika za likovno izražavanje.

Ključne riječi: motiv, kiša, oblaci, vjetar, sunce, duga, dječje stvaralaštvo, slikanje, crtanje, oblikovanje, predškolsko dijete.

SUMMARY

The themes of the work are natural phenomena as an incentive in children's art. The paper describes how it was investigated how children depict the natural phenomena of rain, clouds, wind, the Sun and rainbow. The first part of the paper talks about the importance of familiarizing children with their natural environment, specifically with natural phenomena and the way in which they arise and what significance they have for people. Ways of encouragement and motivation in children's artistic creation are also explored.

For the purposes of practical research, in the kindergarten "Zrno" in the village of Virje, five art activities are carried out with the older kindergarten group (children are 6 and 7 years old). A total of twenty-eight children participated. In art activities, children are motivated by the method of conversation and focused observation (the motif of rain, sun and rainbow) and the method of working with text (the motif of wind and clouds). The children use the drawing technique of felt-tip pens and crayons in the depiction of rain, clouds and wind motifs, and the spatial-plastic modeling technique in the depiction of clouds and the watercolor painting technique in the depiction of the Sun and rainbow motifs. The goal of the art activities is to find answers to research questions, and to develop children's perception, attention, independence and creativity. The goal is also to develop children's expression with individual art techniques and build aesthetic feelings in children. The general goal is for children to play with art techniques and materials. By observing the creative process, using the comparison method, analyzing the children's works and talking to the children about their works, it was concluded that after the motivations in which they learned something new about the known natural phenomena from their environment, they gave creative and imaginative solutions in their artistic expression. From the art activities carried out, it can be seen that the children have awakened an interest in nature and the environment, and their visible understanding of the natural phenomena shown to them is motivation. Each child presented the given motifs in a unique way, thus giving us an insight into their world of imagination and creativity. Art activities play a big role in the overall development of a child, so it is important to give children as many opportunities as possible to express themselves artistically.

Keywords: motif, rain, clouds, wind, Sun, rainbow, children's creativity, painting, drawing, shaping, preschool child.

1. UVOD

Dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje, ali i zato jer se voli koristiti materijalima i uživa u procesu rada, a jednako su za njega bitni i doživljaj i akcija u tome procesu. (Grgurić, Jakubin, 1996, str.27.).

Djeca su od svoje najranije dobi svjesna svoje okoline te promatraju svijet oko sebe kroz sva svoja osjetila. Prirodne pojave izazivaju razne emocije kod djece - čuđenje, ugodu, strah, veselje. Priroda sa svojim promjenama može potaknuti maštu i kreativnost kod djece, no djeci valja prvenstveno usmjeriti pažnju na te promjene, stvoriti im poticajno okruženje i tako im omogućiti da se likovno izraze. Značaj likovnih aktivnosti velik je u djetetovom razvoju budući da nam omogućuje uvid u emocionalni i spoznajni razvoj, perceptivni, socijalni i fizički razvoj djece.

Upoznavanjem djece s prirodom i promjenama u prirodi od njihove najranije dobi budi kod djece potrebu za istraživanjem i postavljanjem pitanja. Djeca opažajući promjene u prirodi otkrivaju različite boje, oblike i teksture koje potiču njihovu maštu i kreativnost. Kod djece se ta iskustva mogu primijeniti kao motivacija i kao izvor tema za likovno izražavanje. Putem tih iskustava djeca osvješćuju vlastite spoznaje i doživljaje.

Teorijski se dio ovog završnog rada bavi motivacijom - kakva može biti te kakvu ulogu zauzima u dječjem likovnom stvaralaštvu. Rad tematizira i važnost razvijanja ljubavi prema prirodi i njenim pojavama kod djece predškolske dobi. Također je opisana i mogućnost povezivanja likovne aktivnosti na temu prirodnih pojava s drugim područjima važnima za razvoj djeteta (predmatematičke vještine, razvoj govora, razumijevanje pojmova iz prirodoslovlja). Kroz likovne aktivnosti djeca i kroz igru uče o povezanosti prirodnih pojava i ljudi te o važnosti očuvanja okoliša.

Rad se dotiče temeljnih prirodnih pojava poput kiše, oblaka, vjetra, Sunca i druge te prikaza tih motiva u dječjim likovnim radovima. Također su opisani i primjeri motivacije u dječjim likovnim radovima.

Praktični dio završnog rada sastoji se od likovnih aktivnosti provedenih u vrtiću. Svrha je kvalitativnog istraživanja pronaći odgovore na sljedeća istraživačka pitanja: kako djeca predškolske dobi prikazuju motive prirodnih pojava u svojim likovnim radovima, kako te pojave utječu na njihovu maštu i kreativnost, kako se razvija dječje razumijevanje prirodnih

pojava kroz likovno izražavanje te na koji način se može kroz dječje likovno stvaralaštvo razvijati osjetljivost za prirodu i okoliš. Generalni cilj istraživanja čini igra likovnim tehnikama i materijalima. U motivaciji se nastojalo djeci dati točne i znanstveno utemeljene informacije o prirodnim pojavama obrađenim u likovnim aktivnostima prilagođene njihovoj dobi i fazi razvoja. Djeca uče promatranjem i postavljanjem pitanja te putem vlastitog iskustva stvaraju nova saznanja.

2. MOTIVI I POTICAJI U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

2.1. MOTIVACIJA ZA DJEČJE LIKOVNE AKTIVNOSTI

Motivacija je aktivnost izazvana nekim motivom, čime je motivacija u ljudi, za razliku od životinja gdje je ta aktivnost regulirana nagonom i instinktima, regulirana razumom. Motivaciju čine kognitivni i emocionalni procesi. Zbog potrebe koja se doživljava kao osjećaj manjka ili viška nečega što treba ispuniti, možemo kazati da motivaciju čine u većoj mjeri emocionalni procesi. Zbog toga govorimo o motiviranju vanjskim i unutarnjim impulsima odnosno o ekstrinzičnoj i intrinzičnoj motivaciji (Herceg i sur., 2010.).

Intrinzična motivacija traženje je i savladavanje novih iskustava, a vođena je osobnim interesima te joj nisu potrebni dodatni poticaji, npr. dijete sudjeluje u likovnoj aktivnosti jer uživa u tome, zadovoljno je u stvaranju i izražavanju svojih osjećaja. Nasuprot tome ekstrinzična je motivacija ona kada je važan samo rezultat neke aktivnosti, kada se samo ispunjavaju zadaci koje su zadali drugi, npr. dijete sudjeluje u likovnoj aktivnosti da bi dobilo pohvalu ili izbjeglo kaznu. Za dječje likovno stvaralaštvo poželjnija je intrinzična motivacija, dok ekstrinzična motivacija može imati negativne posljedice za dječje likovno stvaralaštvo. Naime, dijete može izgubiti interes za likovne aktivnosti čim prestane dobivati nagrade ili pak razviti strah od pogreške te izgubiti želju da eksperimentira i slobodno se izrazi u svom stvaralaštvu.

U pokretanju motivacije kod djece veliku ulogu ima odgojitelj. Stvaralački poticaji nastaju iz razgovora između odgojitelja i djece. Ti razgovori mogu biti ovisno o ideji likovnog rada vedri i veseli ili ozbiljni i ilustrativni. Poticaji bi trebali biti što zanimljiviji da probude ideje i osjećaje kod djece. Nakon dobre motivacije uspješnije se s djecom dogovara upotreba likovnog materijala sa smjernicama koje ne nude gotova rješenja (Herceg i sur., 2010.).

Odgojitelj je taj koji stvara pozitivno okruženje. To će uspjeti ukoliko pohvaljuje svaki trud u procesu stvaranja, a ne samo rezultat te ukoliko izbjegava svaku usporedbu dječjih radova.

Međutim, motivacija nastaje i pod utjecajem sredine u kojoj dijete živi. Dijete pod utjecajem sredine upoznaje zanimanja roditelja, sposobnosti vršnjaka te vrijednosti nekih ljudskih aktivnosti radi kojih želi samo na tim područjima nešto učiniti. Primjerice, u izlogu ili na

reklami vidi neku igračku i zaželi je imati ili vidi loptu kraj puta pa je udari ili uzme kako bi se njome igralo (Herceg i sur ., 2010.).

Likovno izražavanje djece u početku vodi nagon za aktivnošću kojom upoznaje svijet oko sebe i sebe samoga, a zatim je vodi potreba za razvojem motorike. S vremenom kod djece treba razvijati i potrebu za likovnom umjetnošću i stvaralaštvom. U svakom pojedinačnom slučaju odgojitelj treba razraditi proces motivacije kako bi mu aktivnost bila što vrijednija (Herceg i sur ., 2010.).

2.2. *NAČINI POTICANJA DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA*

Kada se djeci da sloboda i pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje, ona će se stvaralački izražavati i stvaralački oblikovati. Djeca promatraju neku pojavu vanjskog ili unutarnjeg svijeta na sebi svojstven način neposrednog kontakta i poistovjećivanja s njom. Kada je dijete zaokupljeno nekim oblikom ili pojavom, otkriva i njihov smisao i značenje. Takva usmjerenost pažnje može se nazvati i stvaralačkom percepcijom koja prethodi dječjem likovnom izrazu. Postoji nekoliko načina da se djeci probudi interes za pojave u svijetu i njihovo likovno izražavanje i oblikovanje (Belamarić, 1986.).

2.2.1. *USMJERAVANJE OPAŽANJA*

Prvi i najjednostavniji način poticanja djece usmjerenje je njihova opažanja na neki oblik ili pojavu. Djecu će zaokupiti i zainteresirati život, funkcija i svojstvo oblika. Da bi se izbjeglo nametanje vlastitog viđenja stvari, potrebno je uporno postavljati pitanja djeci. Najjednostavnije pitanje za postaviti djeci je: „Što vidite?“ Kasnije se mogu postavljati konkretnija pitanja, a dječje odgovore nije potrebno korigirati. Nije nužno da djeca daju verbalni odgovor - znak njegove pažnje može biti i dodir, osmijeh, čuđenje. Nakon što dijete doživi neku pojavu ili oblik, izrazit će se na originalni način likovnim medijem. Promatranje oblika i pojava te njihovo likovno izražavanje dva su odvojena procesa. Djeca ne crtaju ono što konkretno

vide već ono što izdvajaju, pamte i poimaju o nekom obliku ili pojavi (Belamarić, 1986.).

2.2.2. *AKTIVIRANJE SJEĆANJA*

Razgovorom o nečem što su djeca doživjela ili vidjela može se potaknuti interes za likovno izražavanje. Na taj se način aktivira njihovo sjećanje. Pitanjima se obnavljaju, a u vidu slike, u dječjoj svijesti neki događaj i doživljaj. Djeci se postavljaju pitanja o svemu viđenom, o prostoru, bojama, materiji, vremenu. Aktiviranje sjećanja često se nadopunjuje s usmjeravanjem opažanja. Naime djeca u likovne radove nastale usmjeravanjem opažanja unose više pojedinačnih podataka, a u likovne radove nastale prema sjećanju unose značenja i odnose među oblicima te širinu i cjelovitost događanja (Belamarić, 1986.).

2.2.3. *MAŠTANJE, ILUSTRACIJE*

Na osnovu poznatih događaja ili pojava u dječjem likovnom izrazu maštanje se javlja kao stvaranje novih varijanti i slika tih događaja i pojava. Bogatstvo i originalnost dječje mašte uvjetovani su slobodnim i spontanijem vođenjem u likovnom izražavanju svega što čini život djece (Belamarić, 1986.).

2.2.4. *ZAMIŠLJANJE*

Zamišljanje sposobnost je djece da različite predodžbe i pojmove iz sfere nevidljive stvarnosti pretvore u likovni izraz. Te se stvaralačke sposobnosti mogu poticati ukoliko su djeca naviknuta na slobodno likovno izražavanje. Djeca će za svaku pojavu, pojam, riječi kojima ne znaju stvarna značenja, glazbu o kojoj nemaju nikakvih podataka naći likovni ekvivalent odnosno likovno tumačenje (Belamarić, 1986.).

2.2.5. *IGRE S LIKOVNIM MATERIJALIMA*

Igre s likovnim materijalima i sredstvima donose djeci osjećaj slobode i potiču ih na upoznavanje svojstava i mogućnosti pojedinog likovnog sredstva. Najvažnija je namjena izražavanje sadržaja kojima se neko dijete svjesno ili podsvjesno bavi. U igri s likovnim materijalima dijete slobodno iskazuje što želi i kako želi, a na njemu svojstven i prirodan način. Posebna varijanta su igre građenjem kojom djeca kroz igru stvaraju različite strukture i prostorne organizacije koristeći različite materijale i tehnike. Dječje stvaralaštvo najuspješnije potičemo putem novih sadržaja za koje djeca nemaju nikakve predloške pa sama stvaraju nove oblike. Važno je poticati djecu da sama pronalaze nove sadržaje jer se tako upotpunjuju i osamostaljuju njihove stvaralačke sposobnosti (Belamarić, 1986.).

2.2.6. *POTVRĐIVANJE*

Dijete može pokrenuti svoje potencijale, ideje i vizije ako mu se nenametljivo potvrđuje vrijednost njegovog rada. Time mu se potvrđuje da je na dobrom putu, da je sposobno i da može čime dijete dobiva osjećaj slobode i sigurnosti. Oblik komunikacije s djetetom je nenametljiv i prirodan interes za djetetova tumačenja vlastitih radova. (Belamarić, 1986.).

2.3. *MOTIVI U DJEČJIM LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA*

Motivi proizlaze iz izabrane teme i predstavljaju ono što djeca rade u svom likovnom izrazu. Dijelimo ih na vizualne motive, nevizualne motive te na likovne i kompozicijske elemente kao motive i poticaje.

U vizualne motive ubrajamo sve što možemo vidjeti očima. To su motivi iz djetetovog okruženja (unutarnji i vanjski prostor, prirodne pojave, ljudi, životinje, razni predmeti iz djetetove svakodnevice). Važno je naglasiti da se vizualni motivi odnose i na stvari, događaje i pojave koje zamišljamo te se odnose i na ilustraciju tekstova.

U nevizualne motive ubrajamo sve ono što ne vidimo očima već doživljavamo kroz druga osjetila. To su emocije, mirisi, zvukovi, dodiri. Isto tako su i apstraktni prikazi produkt nevizualnih poticaja.

Likovni i kompozicijski elementi kao motiv i poticaj likovni su elementi (točka, crta, boja, ploha) i/ili elementi kompozicije (ritam, kontrast, ravnoteža, proporcija) (Grgurić N., Jakubin M. 1996).

Najčešći motivi kod djece predškolske dobi dolaze iz njihova okruženja (živa bića, ljudi, kuća, vanjski prostor). Te motive djeca susreću u svakodnevnom životu, pa su im stoga najpoznatiji i najzanimljiviji.

Belamarić (1986.) navodi da djeca likovnim jezikom govore i o pojavama i aspektima stvarnosti koji nisu uvijek vizualni. Promatrani tako nevizualni sadržaji i motivi koji su dio likovnog izraza jesu kao igra likovnog jezika.

Likovni je jezik urođena sposobnost izražavanja koja nastaje interakcijom unutrašnjeg i vanjskoga svijeta djeteta (Belamarić, 1986). Prema Belamarić (1986) nevizualni likovni sadržaji mogu se naći često kod djece predškolske dobi budući da djeca, a zbog dužeg likovnog rada u kojem uživaju i osjećaju se slobodnima, lako i spontano prenose svoja unutrašnja viđenja u likovni izraz.

Od pete godine života djeca počinju shvaćati umjetnost. Pritom reagiraju intuitivno i ugađaju osjetilima s dominacijom boje (Brajčić i Kušćević, 2016). U skladu s time je i dječja reakcija na nevizualne motive već od ranih razvojnih faza i ranih faza likovnoga stvaralaštva, a koje pripadaju razdoblju ranog i predškolskog odgoja. Djeca su u toj fazi znatiželjna i otvorena novim iskustvima. Isto je tako važna i percepcija umjetničkog djela koje je dijete stvorilo te emocije koje ono povezuje sa stvorenim: „Emocionalna reakcija u percepciji djela je bitna jer vodi do vizualnog iskustva i razmišljanja i kao takva nastaje pri kontaktu s umjetničkim djelom“ (Brajčić i Kušćević, 2016, str:30).

3. PREDŠKOLSKO DIJETE I PRIRODNE POJAVE

Predškolsko je dijete prirodno znatiželjno i otvoreno za nova iskustva. Potrebno je od predškolske dobi kod djece razvijati svijest o povezanosti žive i nežive prirode, svjesnost da sva živa bića za život trebaju životne uvjete: svjetlost, toplina, voda i zrak. Te životne uvjete nam osiguravaju sunce i kiša kroz razne prirodne pojave kao što je kruženje vode u prirodi

(Štambak i suradnici, 2023.). Kroz aktivnosti koje se provode u vrtiću djeca istražuju svijet oko sebe te stječu nova znanja, razvijaju ljubav prema prirodi i svijest o važnosti njezinog očuvanja. Aktivnosti kroz koje su djeca upoznata s prirodnim pojavama u ovome su radu izravno opažanje (promatranje sunca, kiše, vjetra, oblaka), čitanje slikovnica takve tematike, gledanje fotografija te razgovor o vezi promjena u prirodi s različitim vremenskim prilikama.

Uloga likovnih aktivnosti u upoznavanju djece s prirodnim pojavama od velikog je značaja za dječji razvoj. Djeca kroz likovne aktivnosti razvijaju niz vještina i pri tome uče nešto novo. Važno je da djeci stvoriti poticajno okruženje, potaknuti im maštu i kreativnost. Priroda i njene pojave kod djece mogu izazvati osjetljivost za ljepotu, kao i divljenje prema okolini koja ih okružuje. Promatrajući prirodne pojave, djeca kroz likovne aktivnosti oživljavaju svoje osjećaje i dojmove prenoseći ih likovnim medijem.

Likovne aktivnosti također se mogu povezati s drugim područjima važnima za razvoj predškolskog djeteta. Dijete razvija predmatematičke vještine budući da promatrajući prirodne pojave, ujedno i uči pojmove kao što su geometrijski oblici, prostorni odnosi, vizualno grupiranje, uspoređivanje, zaključivanje. Razvoj govora se potiče razgovorom, postavljanjem pitanja djeci i njihovim opisivanjem doživljaja prirodnih pojava.

Likovne aktivnosti možemo povezati i s prirodoslovljem. Djeca kroz razne vrtićke aktivnosti istražuju svijet oko sebe, a kada ta svoja iskustva povežu s likovnom kulturom, otvaraju im se mogućnosti za još bogatija i dublja iskustva. Djeca mogu istraživati prirodne pojave provodeći eksperimente (npr. kako nastaje duga, snaga vjetra) u vrtiću, ali mogu crtati ili slikati faze eksperimenta i konačni rezultat. Takve likovne aktivnosti omogućuju djeci bolje razumijevanje prirodnih pojava i procesa te ujedno na zabavan način i kroz igru istražuju svijet oko sebe, uče o promjenama u prirodi čime svoja saznanja mogu učiniti konkretnim kroz likovni izraz.

Umjetnici su oduvijek iz prirode i njenih pojava crpili inspiraciju za svoja likovna djela. U novije vrijeme u umjetnosti se stavlja naglasak na ekološke teme i očuvanje prirode. U vrtićima se naglasak sve više stavlja na upotrebu prirodnih materijala te se djecu uči da recikliranjem smanjujemo količinu otpada. Za svoje likovne radove djeca mogu koristiti prirodne boje, glinu, komadiće kore, kamenčiće.

Djecu podučavamo i potičemo da promatraju promjene u prirodi, da razumiju povezanost svih promjena u prirodi, da razvijaju osjećaj odgovornosti prema očuvanju prirode i njenih ljepota. Autori Herceg, Rončević i Kalavaris smatraju da je ljudska vrsta zbog svoje sebičnosti sklona uništavati prirodu, a time i ugroziti ljudski rod te da odgoj za humanu međuljudsku suradnju i

odgoj za održivi razvoj, imaju dugoročne vrijednosti budući da utječu na savjest pojedinca. (Herceg, Rončević, Kalavaris, 2010, str. 246-247).

Važno je kod djece probuditi znatiželju da istražuju prirodu oko sebe i promjene koje se u njoj događaju. Djeca promatranjem prirodnih pojava kao što su kiša, vjetar, duga, sunce i oblaci potiču svoju maštu i razvijaju kreativnost kroz vlastiti likovni izričaj.

4. PRIRODNE POJAVE KAO POTICAJ U DJEČJIM LIKOVNIM AKTIVNOSTIMA

Prirodne pojave kao što su kiša, oblaci, vjetar, sunce i duga česti su motivi u dječjim crtežima od njihove najranije dobi. Djeca isprva crtaju ono što im je poznato i blisko. Prirodne pojave zbog svojih oblika, boja i snage fasciniraju te izazivaju interes i kod djece i odraslih, pa su česta i tema u svim vrstama umjetnosti.

4.1. KIŠA

Nastanak kiše prema National Geographic Enciklopediji (2010.) ovisi o toplini sunca koja uzrokuje isparavanje vode na Zemlji. Ta se vodena para kondenzira tvoreći male kapljice vode čineći potom oblak, dok se kapljice spajaju i postaju sve teže te padajući kroz topli zrak na Zemlju, stižu u obliku kiše. Za kišu kažemo da je oborina u obliku kapljica promjera većeg od 0,5 mm. Kiša može biti ledena (kapljice su na temperaturi nižoj od 0 °C), kisela (ima niži pH) ili blatna.



Slika 1. Prikaz pljuska
(SciLine, 2020.)



Slika 2. Prikaz grmljavine
(Collins, 2024.)



Slika 3. Prikaz tuče
(Evista, 2024.)



Slika 4. Prikaz ledene kiše
(True Jersey, 2024.)



Slika 5. Susnježica
(National Geographic, bez datuma.)

Motiv kiše u dječjim likovnim radovima najčešće je prikazan okomitim isprekidanim linijama, u obliku kapljica razne veličine koje padaju iz oblaka te su često te kapljice prikazane u pokretu. Po boji kiše možemo zaključiti što taj motiv znači djetetu - ako je prikazan tamnijim bojama, zaključujemo da kod djeteta izaziva osjećaj usamljenosti i tuge, a ako se uz motiv kiše javljaju i motivi munja za prikaz grmljavine, možemo zaključiti da kiša kod djece izaziva osjećaj nelagode i straha. Kako će djeca prikazati motiv kiše ovisi o njihovoj dobi i iskustvu.

Motivacija za likovnu aktivnost vezanu uz motiv kiše može biti promatranje i razgovor. S djecom se promatra kiša, razgovara o tome što vide, kako se osjećaju, što čuju. Promatranjem kiše djeca primjećuju zvuk i ugođaj koji kiša stvara te ih to motivira na likovni izričaj. S djecom se u motivaciji mogu koristiti priče i slikovnice na temu kiše kao i pjevati pjesmice o kiši.

4.2. OBLACI

Oblaci se sastoje od sićušnih kapljica vode, ledenih kristala ili smjese vode i leda. Nastaju kada se zrak zasiti vodenom parom. Nalaze se visoko od tla, a danju obično imaju bijelu boju. Važni su jer onemogućuju naglo zagrijavanje ili hlađenje tla i zraka. Zaustavljaju sunčevu toplinu i čuvaju Zemlju od pretjeranog zagrijavanja. Oblake razlikujemo prema njihovoj visini i obliku. Tri su osnovna tipa oblaka - paperjasti cirusi, grudasti kumulusi i slojeviti stratusi. Prema visini nad tlom na kojoj se pojavljuju razlikujemo niske, srednje i visoke te oblake vertikalnog razvoja.

Izvor: oblaci. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.9.2024.

< <https://www.enciklopedija.hr/clanak/oblaci> >



Slika 6. Visoki oblaci – Cirrusi
(UCAR, bez datuma.)



Slika 7. Grudasti oblaci - Cumulusi
(UCAR, bez datuma.)



Slika 8. Slojeviti oblaci – Stratusi
(UCAR, bez datuma.)



Slika 9. Olujni oblaci
(Astoko; DeviantART, 28.10.2006.)



Slika 10. Tornado

(amnh, bez datuma.)

Oblaci su česti motiv u dječjim likovnim radovima te su prikazani kao statični nepravilni oblici, najčešće bijele i sive boje. Prikazujući nebo u svojim likovnim radovima djeca uz motiv oblaka prikazuju i druge motive poput sunca, kiše i munja.

S djecom se mogu svakodnevno promatrati oblaci na nebu kroz prozor, u šetnji, u igri u vanjskom prostoru vrtića. Djeci se može usmjeriti pažnja na njihov oblik, veličinu, boju i kretanje. Ovisno o vremenskim prilikama oblaci su skloni promjenama te mogu biti bijeli, sivi, a iz njih može padati kiša, tuča i snijeg. Promatrajući oblake, djeca uče o vremenu i prirodnim pojavama, a pažljivim promatranjem oblaka kod djece se potiče njihova mašta i kreativnost.

4.3. *VJETAR*

Vjetar nastaje zbog razlike tlaka zraka između dva područja, a pod vjetrom podrazumijevamo strujanje zraka iznad površine zemlje. To je strujanje zraka određeno smjerom i brzinom.

Pokrenuti sunčevom energijom vjetrovi neprestano miješaju Zemljinu atmosferu utječući na klimu planeta. Vjetar oblikuje krajolik, raznosi vodu, pijesak i prašinu po cijelome planetu. Važan je čimbenik u oprašivanju biljaka kao i u migraciji ptica. Ljudi koriste snagu vjetra za rad vjetrenjača te za proizvodnju električne energije. Među poznatije vrste vjetrova ubrajaju se: bura, garbin, jugo, levant, maestral, oštro, pulenat, tramontana, a na kontinentu košava, sjeverac i dr.

Izvor: vjetar. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.9.2024.

< <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vjetar> >



Slika 11. Vjetrenjače
(MIT News, 2.12.2022.)



Slika 12. Bura
(Večernji list, 23.1.2021.)



Slika 13. Oprašivačnja biljaka
(Mexperience, 4.9.2024.)



Slika 14. Oblikovanje krajolika
(Merriam-Webster, bez datuma.)



Slika 15. Migracija ptica
(CornellLab, bez datuma.)

Motiv vjetra u dječjim likovnim radovima također nalazimo u raznim oblicima. Vjetar je nevidljiv pa ga djeca najčešće prikazuju vijugavim linijama raznih boja, a često je u dječjim radovima prisutan i prikaz utjecaja vjetra na ljude, životinje i prirodu. Ovisno o svom iskustvu djeca će prikazati u svojim likovnim radovima što im motiv vjetra znači.

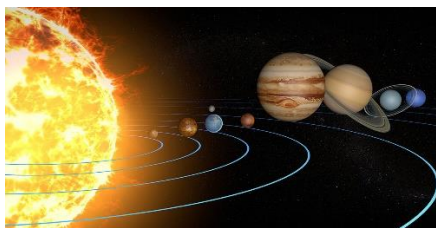
S djecom se može promatrati vjetar kroz prozor i pritom obraćati pozornost na njegov smjer i jačinu te utjecaj na okolinu. Da bi se kod djeca potaknula znatiželja, može se razgovarati o tome što čuju kada puše vjetar i kako se osjećaju kada slušaju vjetar.

4.4. SUNCE

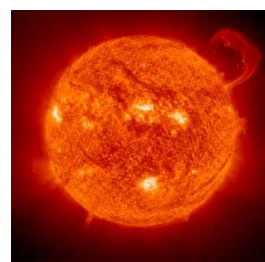
Prema National Geographic Enciklopediji (2010). Sunce je zvijezda čiju površinu čine uzavreli plinovi, a njene vatrene buktinje u svemir izbacuju električno nabijene čestice na udaljenost od nekoliko tisuća kilometara. Sunce je središte skupine planeta koji čine naš Sunčev sustav te je svojim promjerom gotovo sto i deset puta veće od Zemlje. Sunce je bijelo, no zbog raspršivanja svjetlosti u atmosferi izgleda žuto. Za ljude Sunce predstavlja divovsku elektranu te Zemlji šalje svjetlost i toplinu. Sunce pokreće i oceanske struje, djeluje na vrijeme, godišnja doba, neophodno je za život biljaka i proces fotosinteze.

Izvor: Sunce. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.9.2024.

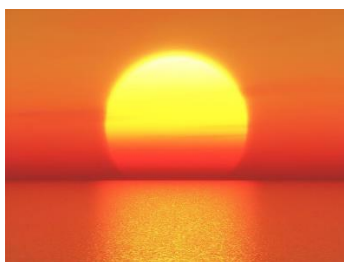
< <https://enciklopedija.hr/clanak/sunce> >



*Slika 16. Sunčev sustav
(Belowthestars, bez datuma.)*



*Slika 17. Vatrene buktinje na Suncu
(NASA, bez datuma.)*



*Slika 18. Prikaz zalaska Sunca
(SCIplanet, 25.10.2022.)*



*Slika 19. Stvarna boja Sunca
(scientificamerica, 1.9.2023.)*



*Slika 20. Dobrobiti sunca
(sitters, bez datuma.)*

Prema Belamarić, D. (1986.) utjecaj sheme nigdje nije tako očit kao u prikazu motiva sunca, sheme potječu iz ilustracija u kojima sunce često ima lice. Smatra da rijetko nalazimo na izvorna viđenja sunca u dječjim likovnim radovima. Mlađa djeca sunce prikazuju putem linija i spirala te nakon otkrivanja simbola kruga Sunce prikazuju okruglim sa zrakama različitih duljina. Motiv sunca nalazimo često u gornjem uglu papira ili na njegovoj sredini, a obično je žute boje okruženo plavim oblacima.

Djecu se može motivirati da prikažu sunce u svojim likovnim radovima njegovim promatranjem, proučavanjem njegovog izlaska ili zalaska, razgovorom o tome kako se osjećaju boraveći dugo na suncu, gledanjem fotografija sunca i Sunčevog sustava.

4.5. DUGA

Duga je prirodna pojava koja nastaje kada istodobno pada kiša i sija sunce.

Duga nastaje kada sunčeve zrake osvijetle kapljice kiše, a ta se svjetlost lomi u sedam boja - crvenu, narančastu, žutu, zelenu, plavu, modru i ljubičastu. Te boje tvore luk na nebu te svaka boja postepeno prelazi u iduću. Taj luk boja nazivamo spektar.

Veličina i jačina duge ovisi o međusobnom položaju sunca i promatrača, zato dvije osobe nikad ne vide istu dugu.

Izvor: duga. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 1.9.2024.

< <https://enciklopedija.hr/clanak/duga> >



Slika 21. Prikaz duge
(*ludens media, bez datuma.*)



Slika 22. Prikaz duge
(*teklic.hr, 17.1.2021.*)



Slika 23. Prikaz duge
(*kilchoan blogspot, 3.3.2012.*)



Slika 24. Prikaz duge
(*mačva info, 16.7.2016.*)

Motiv duge u likovnim radovima nalazimo u obliku širokog luka koji se proteže od ugla do ugla na papiru. Ovaj motiv omogućuje djeci da se igraju bojama, dok obično redosljed boja duge u dječjim radovima nije ispravan, a često se i te boje stapaju tvoreći nove tonove boja. U radovima se osim duge mogu vidjeti i neki drugi motivi, poput kiše i oblaka. Motiv duge djeca prikazuju kao odraz svog vlastitog poimanja te prirodne pojave, a duga zbog svojeg spektra boja djeci budi maštu i daje im mogućnost da se igraju likovnim materijalima i tehnikama.

Motivacija za prikaz duge u likovnim radovima djeci može biti igra bojama - miješanjem boja dobivaju neke boje duginog spektra. S djecom se mogu gledati fotografije duge uz pojašnjavanje kako duga nastaje. Isto se tako u razgovoru može potaknuti da izraze svoju maštu i svoja saznanja o duzi prenesu likovnim medijem.

5. LIKOVNE AKTIVNOSTI PROVEDENE U DJEČJEM VRTIĆU

U Dječjem vrtiću „Zrno“ u Virju provedeno je pet likovnih aktivnosti u odgojno–obrazovnoj skupini „Leptirići“ na temu prirodnih pojava. Poticaji u aktivnostima bili su kiša, oblaci, vjetar, sunce i duga. U aktivnostima su motivi bili vizualni, a korištene su sljedeće metode rada: usmjeravanje opažanja, metode rada s tekstom, razgovor i gledanje fotografija. Prije svake aktivnosti djeci je najavljen zadatak te im je pružena pomoć kada je bilo potrebno. Djeca su aktivnosti provodila grupno i individualno prema potrebi. Likovne tehnike koje djeca koriste su crtačke tehnike flomasterom i drvenim bojicama, slikarske tehnike akvarelom te tehnika prostorno–plastičnog oblikovanja (otpadni materijal – stiropor, vuna).

5.1. CILJ

Cilj je provedenih likovnih aktivnosti pronaći odgovor na istraživačka pitanja te razvoj opažanja, pozornosti, samostalnosti i kreativnosti kod djece. Cilj je i razvijati dječje izražavanje pojedinim likovnim tehnikama te njegovati i potaknuti estetsku osjetljivost kod djece. Generalni cilj je dječje igranje likovnim tehnikama i materijalima.

5.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

- Kako djeca predškolske dobi u svojim likovnim radovima prikazuju motive prirodnih pojava: kiše, oblaka, vjetra, sunca i duge?
- Kako različite prirodne pojave (kiša, oblaci, vjetar, sunce, duga) utječu na dječju maštu i razvoj kreativnosti?
- Kako se razvija dječje razumijevanje prirodnih pojava kroz likovno izražavanje?
- Kako se kroz dječje likovno stvaralaštvo može razvijati dječja osjetljivost za prirodu i okoliš?

5.3. *ISTRAŽIVAČKE METODE*

U Dječjem vrtiću „Zrno“ u mjestu Virje u svrhu praktičnog istraživanja provedeno je pet likovnih aktivnosti i to u starijoj vrtićkoj skupini „Leptirići“ gdje boravi dvadeset osmero djece u dobi od šest do sedam godina. Likovne aktivnosti provodile su se u svibnju 2024. god. te su u njima uglavnom sudjelovala sva djeca. Djecu se motiviralo usmjeravanjem opažanja i metodom razgovora kod likovnih aktivnosti kojima su poticaji bili kiša, duga i sunce, dok u aktivnostima gdje su poticaji bili oblaci i vjetar, korištena je i metoda rada s tekstom (čitanje priča iz serijala Vremenastih priča Zorana Vakule „Oblačasta“ i „Vjetropirasta“). Metoda opažanja daje priliku promatrati i uočavati ono što se događa na licu mjesta, a metoda rada s tekstom daje mogućnost saznanja mišljenja djece na jedinstven način (Cohen i sur. 2007).

Kvalitativnim istraživanjem omogućeno je razumjeti zašto i kako djeca likovno stvaraju, što ih motivira te kako doživljavaju svoj likovni izraz. Za dobivanje rezultata korištena je metoda analize dječjih radova kojom se opisuju likovni elementi, kao i metoda intervjua postavljanjem otvorenih pitanja djeci da bi izrazila svoje misli i osjećaje. Korištena je i metoda promatranja dječjeg stvaralačkog procesa koja omogućuje razumijevanje motivacije djece i njihovog stvaralačkog procesa te metoda usporedbe. Metodom analize uviđamo koliko su prikazi prirodnih pojava stvarni, a koliko su rezultat njihove mašte, a usporedbom možemo uočiti neke zajedničke karakteristike i individualne razlike u radovima djece.

5.4. KIŠA KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

5.4.1. MOTIVACIJA

U ovoj likovnoj aktivnosti metoda rada koja se koristi je po promatranju, jednog kišnog dana zainteresirana su djeca pozvana da nacrtaju kišu.

Djeca sjede za stolovima te promatraju kišu kroz prozore i odgovaraju na pitanja: Kakvo je vrijeme vani? Od kuda dolazi kiša? Ima li kiša boju? Kako zvuči kiša? Kakva kiša može biti? Kada pada led, kažemo li da je to kiša? Djevojčica G. kaže da voli kada pada kiša jer tada plazi jezik i *papa* kišu, a smatra da kiša pada zato jer se oblaci sudaraju. Djevojčica M. tvrdi da je kiša bijele boje, a nekad ima i *zmazanu* boju pa tata mora prati auto, dok dječak V. smatra da tuča nastaje iz oblaka koji su jako, jako visoko, pa se kiša smrzne. Dječak F. kaže da je kiša jako glasna i lupa po prozoru.

Nakon dobivenih odgovora na postavljena pitanja kroz razgovor se djeci tumači kako su znanstvenici otkrili što je kiša i kako nastaje. Djeci se zorno prikazuje da su znanstvenici otkrili kako je za nastanak kiše potrebno da prvo nastanu oblaci. Sva voda iz tla isparava visoko u zrak i oblikuje se u oblake. Taj se oblak puni vodom, a kada postane pretežak, iz njega počinju padati kapljice kiše. Ukoliko je zrak oko oblaka hladan, iz njega će padati led. Djeci se objašnjava da kada kiša pada jako i glasno, tada govorimo o pljusk, a kada pada tiho, kažemo da sipi. Isto tako se djeci navodi da kiša može u sebi imati i pijeska i prašine, pa takvu kišu zovemo blatnom.

U ovoj likovnoj aktivnosti, kao i u svim ostalim aktivnostima opisanima u ovome radu, metode se rada prilagođavaju dobi djece i njihovoj razvojnoj fazi. Dječak L. se prisjetio da su s odgojiteljicama pričali o kruženju vode u prirodi, da kiša treba drveću i travi da bi bili zeleni te da životinje imaju vodu za piće. Djeca su zaključila da je kiša prirodna pojava koja je potrebna i korisna svima na našoj planeti te da može doći u raznim oblicima.

Potom se djeci najavljuje zadatak pozivajući ih da sjednu za stolove i prisjete se svega o čemu smo razgovarali (kako se osjećaju kada pada kiša, kako zvuči kiša,

kakve je boje, kako nastaje) i nacrtaju kišu te im se pritom nudi da odaberu između bojica i flomastera odnosno kojim se likovnim materijalom žele poslužiti.

5.4.2. REALIZACIJA

Tijekom likovne aktivnosti vlada opuštena atmosfera, djeca promatraju kišu i provode likovnu aktivnost. Većina se odlučila za crtanje flomasterom. U nekim crtežima djeca osim kiše crtaju i munje i sive oblake. Flomasterom su djeca u svojim crtežima dobila linije jednake debljine, dok crteži crtani flomasterom djeluju prozračno. Boje koje prevladavaju su plava i siva. Tijekom aktivnosti djeca razgovaraju i ne traže pomoć.

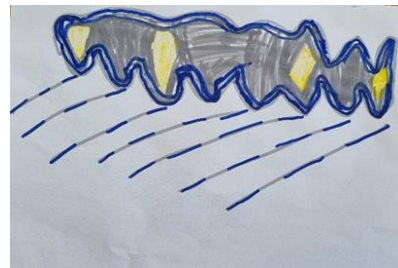
5.4.3. DJEČJI LIKOVNI RADOVI

U nastavku su prikazani dječji radovi. Djeca su objasnili što su radila u likovnoj aktivnosti te se ispod nekih fotografija nalaze komentari djece.



Slika 25.:

Dječak F.,6.god.: “Čuju se kapljice!”



Slika 26.:

Dječak L.,6.god.: “Kiša je tamna i hladna.”



Slika 27.:

Djevojčica M., 7. god.: „Grmilo je!“



Slika 28.:

Dječak V., 6. god.: „Bilo je i leđića!“



Slika 29.:

Djevojčica G., 6. god.:

„Kiša je plava i svijetloplava!“



Slika 30.:

Dječak I., 7. god.:

„Oblaci su ljuti i tužni.“

5.4.4. KOMENTAR

Metodom razgovora s djecom i promatranjem njihove likovne aktivnosti zaključuje se da su djeca u opuštenoj atmosferi metodom crtanja bilježila tok svojih misli, slušajući i promatrajući kišu koja je padala vani.

U crtežima je vidljivo da su se djeca trudila naglasiti kretanje kapljica kiše - neke padaju ravno prema tlu, neke padaju ukoso, paralelno jedne na druge, djeca koriste isprekidane linije kako bi isto dočarala (slika br. 25., slika br. 26., slika br. 27., slika br. 28., slika br. 29., slika br. 30.). Na slici br. 30. dječak kišu prikazuje raspoređenu po cijelome papiru, a vidimo i nakupine kapljica koje se zgušnjavaju na nekim djelovima i drugačije su boje. Navedeno dokazuje da se dječak dao u intenzivno promišljanje o kretanju kapljica kiše.

U crtežu su oblaci prikazani jedni iznad drugih. Prisutna je i linija tla te uočavamo i uglate oblike karakteristične za fazu složenih simbola. Djeca su u svojim crtežima uglavnom koristila plavu i sivu boju. Na slici br. 29. vidljivo je kako se djevojčica potrudila prikazati intenzitet plave boje oblaka te je flomasterom prvo stvorila plohe, bez da prvo radi okvir oblacima, stvorivši dojam mekoće samih oblaka. Odabirom plave i sive boje crteži ostavljaju dojam mirnoće i hladnoće, kako je i zaključio jedan dječak rekavši da je kiša tamna i hladna (slika br.26.).

Djeca su dobro reagirala na provedenu motivaciju. Osim kiše u likovnim radovima su prisutni i motivi oblaka i munja. Ostvaren je generalni cilj aktivnosti, a to je igra likovnim tehnikama.

5.5. *OBLACI KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU*

5.5.1. *MOTIVACIJA*

Djeca su pozvana u „mirni kutić“ gdje im je pročitana priča Zorana Vakule „Oblačasta“. Iz priče djeca saznaju što su oblaci i kako nastaju, koje su vrste oblaka i oborina koje padaju iz njih.

Djeci su postavljena pitanja: Što su oblaci?, Kakvi oblaci mogu biti?, Kakve su boje oblaci?, Kakvog su oblika oblaci?, Ima li oblaka noću?

Djevojčica D. kaže da su oblaci kao šlag, a djevojčica E. da izgledaju kao životinje. Dječak L. ističe da osim bijelih možemo vidjeti i sive oblake iz kojih nastaju munje. Djevojčica M. tvrdi da po noći nema oblaka, dok djevojčica D. kaže da ima, no da se mora dobro gledati da bi ih se vidjelo. Dječak L. se prisjetio da je u vrtiću već razgovarao o kiši te da je saznao da su oblaci nastali od vode koja se diže gore do neba.

Nakon veselih i maštovitih odgovora djeca zaključuju da oblaci mogu biti raznih oblika koji se mijenjaju, da oblaci putuju nebom, uglavnom su bijele boje, ali mogu biti i sivi. Zatim se djeci objašnjava da Sunce grije Zemlju i voda se u obliku pare diže u zrak, a kada se ta para ohladi, pretvara se u kapljice vode ili led te se pretvaraju u oblak.

Djecu se navodi na prisjećanje situacije kada je vani jako hladno i tada dišemo i pričamo, pa vidimo da nam iz usta izlazi para - ta para predstavlja kapljice vode te za tu paru možemo reći da je mali oblak.

Djeca zaključuju da oblaci imaju razne oblike, pa im je objašnjeno da su im stoga znanstvenici i dali različita imena. Grudasti se oblaci zovu kumulusi, oblaci koji imaju više slojeva zovu se stratusi, a paperjasti oblaci su cirusi.

Potom se djeca pozivaju da sjednu za stolove te im je najavljen zadatak. Djeca se prisjećaju i prepričavaju pročitano priču i načina na koji nastaju oblaci, te ih se navodi na crtanje ili izradu oblaka onako kako ih oni zamišljaju i vide. Od likovnih materijala djeci su ponuđeni flomasteri, drvene bojice i komadići vate i stiropora.

5.5.2. *REALIZACIJA*

Djeca su pokazala veliki interes za ovu aktivnost te u skupini vlada vesela atmosfera, a biraju ponuđene likovne materijale prema vlastitom izboru. Veliki interes su pokazala za tehniku prostorno-plastičnog oblikovanja. Od komadića stiropora i vune izrađuju oblake raznih oblika. Djeca tijekom rada razgovaraju međusobno te traže pomoć kada im treba još materijala za rad.

5.5.3. *DJEČJI LIKOVNI RADOVI*

U nastavku su prikazani dječji likovni radovi nastali od ponuđenih likovnih materijala, od kojih neki sadrže komentar djece.

5.5.3.1. DJEČJI LIKOVNI RADOVI U CRTAČKOJ TEHNICI FLOMASTEROM I
DRVENIM BOJICAMA



Slika 31.:

*Djevojčica E., 6.god.: „Oblaci su kao ovce,
žirafe i srca!“*



Slika 32.:

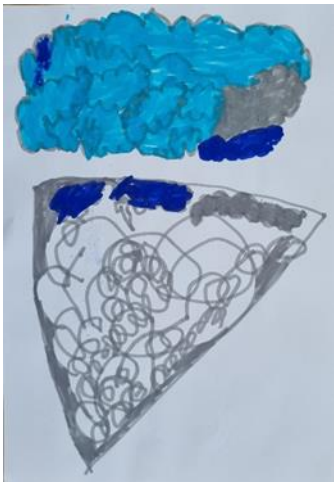
Dječak M., 6.god.



Slika 33., Dječak D., 6.god.: „Oblaci su plavi i sivi!“



Slika 34., Dječak P., 7.god.



Slika 35. Dječak L., 6.god.: „Veliki oblak i tornado!“



Slika 36. Djevojčica D., 6.god.:
„Noć je!“



Slika 37. Djevojčica D., 6.god.:
„Ja i prijatelji ležimo i gledamo oblake.“



Slika 38. Dječak E., 6.god.:
„Veliki oblak ima male!“



Slika 39. Dječak V., 7.god.



Slika 40. Dječak L., 7.god.

5.5.3.2. KOMENTAR

Djeca prikazuju oblake na zanimljive načine koristeći drvene bojice i flomastere. Tijekom rada u skupini vlada pozitivno ozračje, a djeca sama biraju materijale za svoju aktivnost.

Na slici 31. vidljiva je igra djevojčice valovitim linijama raznih boja čime djevojčica dočarava mekoću oblaka. U većini radova se primjećuje koliko su djeca zaokupljena bojanjem površine oblaka (slika 32., slika 33., slika 34., slika 35., slika 36., slika 38.).

Dječak s intelektualnim teškoćama provodi puno vremena bojeći površinu oblaka (slika 38.) dajući objašnjenje da iz velikog oblaka nastaju mali.

Na jednom crtežu (slika 34.) možemo uočiti prekrivanje oblika - ono što je ispred djelomično zaklanja ono što je iza. Na slici 40. dječak je pokušao po sjećanju nacrtati vrste oblaka, dok na slici 35. vidimo mnoštvo spiralnih linija kojima dječak prikazuje tornado komentirajući da iz velikog oblaka, koji je građen od manjih oblaka, nastaje tornado.

Jedna se djevojčica bavila oblacima noću te u svom crtežu nacrtala zvijezde i upotrijebila je tamnije tonove da dočara nebo (slika 36.). Slika 37. je zanimljiva budući da djevojčica prikazuje oblake u nizu te je u prikazu dječje figure prisutan „glavonožac“ - karakteristična pojava za fazu predsheme.

5.5.3.3. DJEČJI LIKOVNI RADOVI U TEHNICI PROSTORNO-PLASTIČNOG
OBLIKOVANJA VUNOM I STIROPOROM



Slika 41. Dječak F.,6.god.



Slika 42. Dječak F.,6.god.: „Oblak ptica“



Slika 43. Dječak V.,6.god.:
„Oblak izgleda kao puž!“



Slika 44. Dječak P.,6.god.:
„Oblaci krokodili!“



Slika 45. Djevojčica D.,6.god.:
„Oblaci su kao drveća!“



Slika 46. Djevojčica M.,7.god.



Slika 47. Dječak D., 6. god.



Slika 48. Dječak G., 6. god.

5.5.3.4. KOMENTAR

U dječjim radovima dobivenima tehnikom prostorno–plastičnog oblikovanja djeca se igraju komadićima vune i stiropora te njima prikazuju različite oblike oblaka. Oblaci imaju oblik ptice (slika 42.), puža (slika 43.), krokodila (slika 44.), drveća (slika 45.). Dječak (slika 41.) bavi se površinom oblaka te komadićima stiropora u nizu dobiva oblik oblaka, dok se jedna djevojčica bavi samo konturom oblaka (slika 46.).

Manji broj djece odlučio se za vunu u svom likovnom izrazu objašnjavajući da je razlog tome taj jer se vuna lijepi za prste u toku rada (slika 47., slika 48.). Dječak (slika 45.) u svom uratku koristi i vunu i stiropor izrađujući oblake koji imaju oblik drveća.

Kroz igru različitim likovnim tehnikama djeca su se bavila još jednim poznatim motivom iz svoje okoline - motivom oblaka. Nakon provedene aktivnosti od djece dobivamo originalne uratke te se smatra da su djeca ostvarila zadatak.

5.6. VJETAR KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU

5.6.1. MOTIVACIJA

Djeci je pročitana priča „Vjetropirasta“ Zorana Vakule u „mirnom kutiću“ te se potom razgovaralo o pročitanoj. Iz priče djeca saznaju što je vjetar i kako se kreće, koliko je snažan vjetar te na koji način koristi ljudima.

Djeci su postavljena pitanja: Kako nastaje vjetar?, Ima li vjetar boju?, Što sve može vjetar?, Kako ljudi koriste vjetar?, Kakvu štetu vjetar može izazvati ljudima?, Možemo li vidjeti vjetar?

Djevojčica D. smatra da vjetar nastane kada na nebu jedan stari čovjek jako puše. Dječak F. kaže da vjetar prave stabla kada im se grane jako njišu. Dječak V. misli da vjetar nema boju jer napravljen od zraka, a vidimo ga kada nosi lišće po zraku. Da vjetar može napraviti tornado i odnijeti kuću kaže dječak B. Djevojčica M. misli da vjetar nikako nije dobar jer trga mami cvijeće i njoj je uvijek hladno kada puše vjetar.

Nakon maštovitih odgovora djeci se tumači da je vjetar zrak koji se kreće iznad zemlje, a ako se zrak brzo kreće, kažemo da vjetar jako puše. Vjetar može biti snažan, kada hodamo može nas jako zanositi i dizati nam kosu na glavi, a u nekim zemljama izaziva i tornada, a kada je vjetar jak na moru tada nastaju veliki valovi. Ljudi su tu snagu vjetra iskoristili da izgrade vjetrenjače u kojima se proizvodi električna energija bez koje naši kućanski uređaji, kao što su perilica rublja i suša, televizor, usisavač, ne bi mogli raditi.

S djecom se zaključuje da je vjetar zrak koji se kreće, da može biti snažan, može nas rashladiti, a ponekad i ugrijati te da može biti glasan, a možemo ga čuti da šušti u granama drveća. Djeci se tumači i da je vjetar korisna i važna prirodna pojava.

Nakon razgovora djecu se pozva za stolove te im je najavljen zadatak podsjećajući ih na pročitanoj priču (što sve vjetar može i za što ljudi koriste njegovu snagu) te im se nudi likovni materijal da prikažu vjetar onako kako ga oni vide.

5.6.2. REALIZACIJA

Nakon pročitane priče i razgovora o pročitanom od djece se očekuje da nacrtaju sve što znaju o vjetru. Djeca su s veseljem pristupila zadatku. Kroz aktivnost djeca uživaju u crtanju flomasterom, razgovaraju međusobno te postavljaju pitanja vezana za dijelove pročitane priče. Nekoliko djece je zaokupljeno vjetrenjačama te postavljaju pitanja o građi i izgledu vjetrenjače. U tijeku rada vlada opuštajuća atmosfera.

5.6.3. DJEČJI LIKOVNI RADOVI

U nastavku su prikazani dječji likovni radovi s nekim dječjim komentarima.



Slika 49. Djevojčica G., 6.god.:

„Vjetar nosi curicu i balon.“



Slika 50. Dječak M., 6.god.



Slika 51. Dječak V., 6.god.: „Vjetar jako puše i njiše grane, nosi balon i okreće vjetrenjaču“



Slika 52. Dječak P., 6.god.



Slika 51. Dječak V., 6.god.: „Vjetar jako puše i



Slika 52. Dječak P., 6.god.

njiše grane, nosi balon i okreće vjetrenjaču“



Slika 53. Dječak B., 6.god.:

„Puštam zmaja“



Slika 54. Dječak D., 6.god.:

„Puše jako, oni idu na sladoled!“



Slika 55. Djevojčica D., 6.god.:

„Kada puše vjetar lupaju prozori“



Slika 56. Djevojčica E., 6.god.:

„Pada cvijeće zbog vjetra!“



Slika 57. Djevojčica D., 6. god.:

„Jako puše i nosi kosu djevojčici!“



Slika 58. Djevojčica M., 7. god.:

„Cvijet je tužan na vjetru!“

5.6.4. KOMENTAR

U aktivnosti je vidljiva predanost djece zadatku. Djeca se igraju crtajući i uživaju u samome procesu rada. Flomasterima ispunjavaju plohe na crtežima birajući razne tonove boja te na taj način dobivaju vedre i razigrane uratke.

Kako bi naglasila kretanje vjetra, djeca se koriste kružecim linijama (slika 49., slika 52., slika 56., slika 57., slika 58.). U ovoj dobi djeca su sve više svjesna svijeta oko sebe, pa se tako i kod realizacije ovog zadatka koriste mnoštvom detalja na svojim crtežima. Pokušavaju sve što znaju i što su upravo čuli o vjetru prikazati u svojim crtežima.

U dječjim je radovima prisutna i linija tla i linija neba te također koriste „prave sheme“ za ljudsku figuru, drveće i kuće. Kod prikazivanja ljudske figure djeca crtajući detalje (kosa, odjeća) na ljudskoj figuri jasno prikazuju spolne razlike (slika 49., slika 50., slika 52., slika 54., slika 56., slika 57., slika 58.).

U crtežima djeca prikazuju i emocije - jedna djevojčica se potrudila prikazati crtežom nezadovoljstvo što vjetar nosi kosu (slika 57.), dok druga djevojčica crta lice cvijetu kako bi prikazala snagu vjetra koji trga cvijeće (slika 58.).

Nakon provedene aktivnosti i razgovora s djecom može se zaključiti da su djeca ostvarila zadatak, da su kroz igru i poznatom crtačkom tehnikom prikazala prirodnu pojavu vjetra prema vlastitom iskustvu onoga što je vjetar je i što sve može učiniti.

5.7. *SUNCE KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU*

5.7.1. *MOTIVACIJA*

Djeca su pozvana da sjednu u krug te im se postavljaju pitanja: Što znate o Suncu? Kakve je boje Sunce? Kakvog je oblika Sunce? Što osjećate kada stojite vani na suncu? Što mislite koliko je Sunce veliko? Zašto je nama Sunce važno? A zašto kažemo da je Sunce opasno?

Djevojčica G. smatra da bi bez Sunca stalno bila noć i bilo bi nam hladno, a ona voli Sunce jer ju grije i toplo joj je na suncu. Dječak L. tvrdi da je Sunce okrugla planeta na kojoj gori vatra i jako je daleko. Djevojčica D. kaže da se uvijek maže kremom na moru, jer nas Sunce može i opeći. Dječak V. ne voli sunce jer ga od njega bole oči i žedan je.

Djeci se tumači da je Sunce zvijezda koja je uvijek na nebu te da se na Suncu stalno događaju eksplozije i zato je ono jako vruće. Za našu planetu Sunce je jako važno, jer omogućuje biljkama da rastu, a toplinu Sunca koriste i ljudi za grijanje. S djecom se zaključuje da je Sunce okruglo, da ga vidimo žute i narančaste boje, da nam je važno jer nas grije i daje nam svjetlost, pa bez njega ne bi bilo ni života na Zemlji.

Nakon provedenog razgovora djeca kratko promatraju Sunce kroz prozor te se pozivaju za stolove gdje im se najavljuje zadatak tako da se djecu zamoli da se prisjete svega što znaju o Suncu, kako se osjećaju gledajući Sunce i boraveći na suncu. Zatim im se nudi da nacrtaju sunce u tehničarstvu akvarelom.

5.7.2. REALIZACIJA

U dogovoru s djecom za ovu likovnu aktivnost odabrana je likovna tehnika akvarel. Tijekom likovne aktivnosti vlada opuštена atmosfera. Djeca međusobno razgovaraju i ne traže pomoć, neka djeca u toku same aktivnosti komentiraju i pokazuju što i kako rade.

5.7.3. DJEČJI LIKOVNI RADOVI

U nastavku su prikazani dječji likovni radovi, uz neke dječje komentare.



*Slika 59. Djevojčica D., 6.god.:
„Sunce je žuto i veliko.“*



Slika 60. Dječak P., 6.god.



*Slika 61. Dječak V., 6.god.:
„Sunce je iza oblaka.“*



*Slika 62. Djevojčica M., 7.god.:
„Jako je toplo kad je sunce!“*



*Slika 63. Dječak F., 6.god.:
„Sunce je planet.“*



Slika 64. Dječak D., 6.god.



*Slika 65. Dječak V., 7.god.:
„Sunce je narančasto i žuto!“*



*Slika 66. Djevojčica D., 6.god.:
„Moje Sunce je jako toplo.“*



Slika 67. Dječak L., 7.god.



*Slika 68. Djevojčica D., 6.god.:
„Volim Sunce!“*

5.7.4. KOMENTAR

Koristeći Sunce kao poticaj u ovoj likovnoj aktivnosti dobivena su očekivana likovna rješenja djece na zadani zadatak. Akvarel je slikarska tehnika koja traži određenu motoričku sposobnost u izvedbi te je vidljivo kako se djeca trude da ne dođe do stapanja i miješanja boja u njihovim uradcima.

Djeca su u fazi intelektualnog realizma, pa je očekivani i uobičajeni shematski prikaz motiva Sunca, inače često prisutan u dječjem likovnom stvaralaštvu. Ipak unatoč tome, neka djeca su uspjela u svojim uradcima prikazati vlastita opažanja vezana uz poticaj. Jedan je dječak stavio Sunce iza oblaka (slika 61.), dok je drugi dječak Sunce prikazao neobičnog oblika (slika 65.), a jedna je djevojčica Sunce prikazala bijele boje (slika 66.).

Smatra se da su djeca ostvarila zadatak budući da su motiv Sunca prikazali u svojim radovima onako kako ga oni doživljavaju.

5.8. *DUGA KAO POTICAJ U DJEČJEM LIKOVNOM STVARALAŠTVU*

5.8.1. *MOTIVACIJA*

Djeca su pozvana da sjednu u krug gdje im se pokazuju fotografije s prikazom duge. Nakon razgovora s djecom postavljaju im se pitanja: Kada se vidi duga na nebu?, Kako i zašto nastane duga?, Koje boje čine dugu?, Kakav oblik ima duga?, Zašto duga nestane?

Djevojčica M. misli da je duga ustvari zavjesa od Sunca i štiti ga od kiše, a onda kad kiša ne pada jako, možemo je vidjeti. Dječak L. tvrdi da duga nastane kada se oblaci sudare i onda se oni nekako zbrčkaju i nastane duga. Dječak M. smatra da dugu čine žuta, plava, crvena i zelena boja. Djevojčica G. misli da je duga tobogan jednorozima. Dječak V. tvrdi da duga nestane kada prestane padati kiša.

Djeci se objašnjava da je duga prirodna pojava koja nastane kada zraka Sunca uđe u kapljicu kiše i ta se zraka u kapljici odbija od svih strana pa nastanu boje koje čine dugu. Djecu se upoznaje i s bojama duginog spektra.

Nakon razgovora s djecom se zaključuje da je duga čarobna prirodna pojava te da je svaka kapljica kiše malo zrcalo koje stvara šare crvene, narančaste, žute, zelene, plave, modre i ljubičaste boje.

Djeca su pozvana za stolove gdje ih čeka papir i vodene bojice te im se najavljuje zadatak crtanja duge onako kako je oni vide. U najavi se djeci tumači da je posebnost duge u njezinoj jedinstvenosti, da ne postoje dvije iste duge, baš kao što i ne postoje dva ista djeteta, te da njihova duga može biti boje i oblika kakvog oni žele.

5.8.2. REALIZACIJA

Od djece se očekivalo da dugu nacrtaju sa što više detalja. Djeca su radila u opuštenoj atmosferi s veseljem pristupajući zadanom zadatku. Međusobno razgovarajući, djeca povremeno u toku aktivnosti traže pomoć kod prisjećanja od kojih se svih boja sastoji duga. Kod nekih likovnih radova osim duge nalazimo i motive oblaka, kiše, kuće.

5.8.3. DJEČJI LIKOVNI RADOVI



Slika 69. Dječak D., 6.god.



Slika 70. Djevojčica D., 6.god.:

„Duga je na plavom nebu!“



Slika 71. Dječak E., 6.god.



Slika 72. Dječak V., 6.god.:

„Kiša pada!“



*Slika 73. Djevojčica G., 6.god.:
„Duga je tobogan!“*



Slika 74. Djevojčica M., 7.god.



*Slika 75. Djevojčica D., 6.god.:
„Volim dugu!“*



Slika 76. Dječak F., 6.god



Slika 77. Dječak L., 6.god



*Slika 78. Dječak D., 6.god.:
„Jako pada kiša i stvara dugu.“*



Slika 79. Djevojčica E., 6.god.: „Duga nastaje iz oblaka!“

5.8.4. KOMENTAR

Analizom dječjih radova i razgovorom s djecom o njihovim likovnim radovima primjećuje se da su djeca dugu prikazala kako ona i izgleda u prirodi odnosno kao luk boja. Budući da se djeca prisjećaju viđenih fotografija, može se uočiti da se trude prikazati sve boje iz duginog spektra. Neka djeca osim motiva duge u svojim radovima prikazuju i druge motive - u crtežima možemo vidjeti kuće (slika 69., slika 71.), kišu (slike 69., 72., 73., 74., 76., 78., 79.). U crtežu jedne djevojčice možemo vidjeti kako se ona igra te dugu crta kao tobogan djeci (slika 73.), dok druga djevojčica pokraj duge crta srce uz komentar da voli dugu (slika 75.). Djeca uglavnom prikazuju dugu koja nastaje iz oblaka, dok neka djeca prikazuju dugu koja izranja iz desnog do lijevog ugla papira (slika 72., slika 73., slika 76., slika 78.). Neka djeca u svojim radovima prikazuju i liniju neba (slika 69., slika 74., slika 77.) prisutnu uz gornji rub papira te na taj način prikazuju pojam gore – dolje. I u ovoj likovnoj aktivnosti djeca se trude da ne dođe do stapanja boja u tijeku stvaralačkog procesa te se trude precizno prikazati boje duginog spektra. I kod ove likovne aktivnosti djeca uživaju u tijeku rada slikajući zadani motiv te se smatra da su izvršila zadatak.

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu istražen je način na koji se prikazuju motivi kiše, oblaka, vjetra, Sunca i duge u dječjim likovnim radovima. Djeca su naučila o povezanosti prirode i ljudi te o načinima kako prirodne pojave mogu biti korisne za ljude i zašto su nam važne. Istraživanje dokazuje zaključka da su djeca značajno osjetljiva na fenomene prirodnih pojava te ih na osobit način prenose u svoje likovne radove.

Odgovorom na zadana istraživačka pitanja ostvaren je i generalni cilj istraživanja, a to je da se djeca igraju likovnim materijalima i tehnikama te da osvijeste nove pojmove u svom likovnom stvaralaštvu. To je i vidljivo iz njihovih radova gdje se za motive kiše, oblaka, vjetra koriste crtačkim tehnikama flomasterom i drvenim bojicama, motiv oblaka prikazuju i tehnikom prostorno-plastičnog oblikovanja, a motive Sunca i kiše prikazuju slikarskom tehnikom akvarelom.

Metodom analize dječjih radova, metodom rada s tekstom te metodom usporedbe dolazi se do saznanja da djeca predškolske dobi prikazuju u svojim likovnim radovima motive kiše, oblaka, vjetra, Sunca i duge, kako te prirodne pojave utječu na njihovu maštu i razvoj kreativnosti. Također se dolazi do saznanja kako se razvija dječje razumijevanje prirodnih pojava kroz njihovo likovno stvaralaštvo te kako se kroz dječje likovno stvaralaštvo može razvijati osjetljivost za prirodu i okoliš.

Nakon provedenih aktivnosti s djecom može se zaključiti da djeca rado pristupaju likovnim aktivnostima kada im se približe motivi prirodnih pojava koje su im poznate te da rado prenose svoje osobno iskustvo u likovno stvaralaštvo.

Kroz motivaciju za likovne aktivnosti na teme prirodnih pojava dolazi se i do nekih novih saznanja kako djeci približiti određene teme i probuditi njihovu znatiželju. To je primjerice vidljivo iz primjera motiva vjetra gdje se djeci približila tematika održivog razvoja kroz razgovor o vjetrenjačama, pa su djeca taj motiv i prikazala u svojim likovnim radovima.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Belamarić, D. (1986): *Dijete i oblik likovni jezik predškolske djece*, Zagreb: Školska knjiga
2. Brajčić, M., Kuščević, D. (2016): *Dijete i likovna umjetnost – doživljaj likovnog dijela*, Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
3. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007): *Metode istraživanja u obrazovanju*, Zagreb: Naklada Slap
4. Grgurić, N., i Jakubin, M. (1996): *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa
5. Jakubin, M. (1990): *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike, priručnik za likovnu kulturu*, Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu
6. Herceg, L. Rončević, A. i Karlavariš, B. (2010.): *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*, Zagreb: Alfa
7. Peić, M. (1991): *Pristup likovnom djelu*, Zagreb: Školska knjiga
8. Skupina autora (2010): *National Geographic Enciklopedija*, Rijeka: Naklada Uliks

Izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. Pristupljeno 1.9.2024. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vjetar>
2. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. Pristupljeno 1.9.2024. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/duga>
3. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. Pristupljeno: 1.9.2024. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/clanak/sunce>
4. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.-2024. Pristupljeno: 1.9.2024. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/oblaci>

Ostali izvori:

Dječje slikovnice Zorana Vakule:

Vakula, Z. (2021): *Vremenaste priče: Oblačasta, Sveta Nedjelja: Nik Titanik studio d.o.o*

Vakula, Z. (2022): *Vremenaste priče: Vjetropirasta, Zagreb: Vlastita naklada Z. Vakula*

Radni udžbenik iz Prirode i društva za četvrti razred osnovne škole:

Štambak, N., Šarlija, T., Mamić, D., Kralj, G., Bulić, M. (2023): *Priroda, društvo i ja 4,*

Zagreb: Alfa

8. PRILOZI

Popis slika:

Slika 1. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.sciline.org/climate/climate-change/torrential-rain/>

Slika 2. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/storm>

Slika 3. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.envistaforensics.com/knowledge-center/insights/articles/hailstorms-in-the-united-states-causes-risks-and-impact-on-agriculture-and-insurance/>

Slika 4. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.nj.com/weather/2019/12/is-it-sleet-freezing-rain-heres-how-to-tell-the-difference.html>

Slika 5. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://education.nationalgeographic.org/resource/precipitation/>

Slika 6. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://scied.ucar.edu/image/cirrus-clouds>

Slika 7. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://scied.ucar.edu/image/cumulus-clouds>

Slika 8. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://scied.ucar.edu/image/stratocumulus-clouds>

Slika 9. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.deviantart.com/astoko/art/Lightning-and-dark-stormy-clouds-642645982>

Slika 10. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.amnh.org/explore/ology/earth/tornadoes-spinning-thunderstorms>

Slika 11. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://news.mit.edu/2022/wind-health-impact-1202>

Slika 12. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.vecernji.hr/vijesti/prava-bura-sve-rjede-zapuse-strucnjak-objasnio-zasto-1463251>

Slika 13. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.mexperience.com/mexicos-mystical-wind/>

Slika 14. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.merriam-webster.com/wordplay/7-words-names-for-different-types-of-wind>

Slika 15. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.allaboutbirds.org/news/i-thought-geese-migrated-south-in-the-winter-and-north-in-the-summer-why-did-i-just-see-a-flock-of-canada-geese-flying-in-the-wrong-direction/>

Slika 16. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://belowthestars.com/interesting-facts-about-the-sun/>

Slika 17. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://science.nasa.gov/sun/facts/>

Slika 18. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.bibalex.org/SCIplanet/en/Article/Details?id=16846>

Slika 19. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.scientificamerican.com/article/what-color-is-the-sun/>

Slika 20. Preuzeto 4.9.2024. sa <https://www.sitters.co.uk/blog/10-top-tips-for-keeping-children-cool-calm-and-protected-in-the-sun.aspx>

Slika 21. Preuzeto 16.08.2024. sa <https://www.ludens.media/duga/>

Slika 22. Preuzeto 16.08.2024. sa <https://www.teklic.hr/featured/kako-nastaje-duga/185603/>

Slika 23. Preuzeto 16.08.2024. sa <https://kilchoan.blogspot.com/2012/03/rain-and-rainbows.html>

Slika 24. Preuzeto 16.08.2024. sa <http://www.macvainfo.rs/page.php?secid=13&pageid=2&contid=1705&&model=clanak&ct=duga-fenomen-i-tajna>

Slika 25. Dječak F., 6. god., osobna arhiva

Slika 26. Dječak L., 7.god., osobna arhiva

Slika 27. Djevojčica M., 7. god., osobna arhiva

Slika 28. Dječak V., 6.god., osobna arhiva

Slika 29. Djevojčica G., 6.god., osobna arhiva

Slika 30. Dječak I., 7.god., osobna arhiva
Slika 31. Djevojčica E., 6.god., osobna arhiva
Slika 32. Dječak M., 6.god., osobna arhiva
Slika 33. Dječak D., 6.god., osobna arhiva
Slika 34. Dječak P., 7.god., osobna arhiva
Slika 35. Dječak L., 6.god., osobna arhiva
Slika 36. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 37. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 38. Dječak E., 6.god., osobna arhiva
Slika 39. Dječak V., 7.god., osobna arhiva
Slika 40. Dječak L., 7.god., osobna arhiva
Slika 41. Dječak F., 7.god., osobna arhiva
Slika 42. Dječak F., 6.god., osobna arhiva
Slika 43. Dječak V., 6.god., osobna arhiva
Slika 44. Dječak P., 6.god., osobna arhiva
Slika 45. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 46. Djevojčica M., 7.god., osobna arhiva
Slika 47. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 48. Djevojčica G., 6.god., osobna arhiva
Slika 49. Djevojčica G., 6.god., osobna arhiva
Slika 50. Dječak M., 6.god., osobna arhiva
Slika 51. Dječak V., 6.god., osobna arhiva
Slika 52. Dječak P., 6.god., osobna arhiva
Slika 53. Dječak B., 6.god., osobna arhiva

Slika 54. Dječak D., 6.god., osobna arhiva
Slika 55. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 56. Djevojčica E., 6.god., osobna arhiva
Slika 57. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 58. Djevojčica M., 7.god., osobna arhiva
Slika 59. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 60. Dječak P., 6.god., osobna arhiva
Slika 61. Dječak V., 6.god., osobna arhiva
Slika 62. Djevojčica M., 7.god., osobna arhiva
Slika 63. Dječak F., 6.god., osobna arhiva
Slika 64. Dječak D., 6.god., osobna arhiva
Slika 65. Dječak V., 7.god., osobna arhiva
Slika 66. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 67. Dječak L., 7.god., osobna arhiva
Slika 68. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 69. Dječak D., 6.god., osobna arhiva
Slika 70. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 71. Dječak E., 6.god., osobna arhiva
Slika 72. Dječak V., 6.god., osobna arhiva
Slika 73. Djevojčica G., 6.god., osobna arhiva
Slika 74. Djevojčica M., 7.god., osobna arhiva
Slika 75. Djevojčica D., 6.god., osobna arhiva
Slika 76. Dječak F., 6.god., osobna arhiva
Slika 77. Dječak L., 6.god., osobna arhiva

Slika 78. Dječak D., 6.god., osobna arhiva

Slika 79. Djevojčica E., 6.god., osobna arhiva

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je ovaj završni rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)